

CUMHURİYETİN İLK DÖNEMİNDE FATSA VE KÖYLERİNDE İMAM GÖREVLENDİRİLMESİNE DAİR KISA BİR DEĞERLENDİRME (1920-1931)*

Burhan SAYILIR

Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, burhansayilir@anadolu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-1991-123X

Sayılır, Burhan. "Cumhuriyet Döneminde Fatsa ve Köylerinde İmam Görevlendirilmesine Dair Kısa Bir Değerlendirme (1920-1931)". ulakbilge, 56 (2021 Ocak): s. 145–157. Doi: 10.7816/ulakbilge-09-56-05

ÖZ

Yüzyıllardır içe dönük bir hayat süren köylerde iki unsur oldukça etkili olmuştur. Bunlardan birincisi köy ağası, ikincisi ise köy imamı idi. Bu iki unsurun etkisi yüzyıllarca süren bir idarenin sonucu doğmuştur. Tarih boyunca köylü dini bağlı kaldığı dinin gereklerini imamlardan öğrenmişlerdir. Dini bağlar köyde yaşayanları birbirine yaklaştırdı. 23 Nisan 1920’de Ankara’da TBMM’nin açılmasıyla bütün yurttan istiklal mücadelesi başlatılmış, her meslekten insan bu mücadelenin içinde yer almıştır. Din adamları da bu mücadelenin içinde yer almışlardır. İmamların görevlendirilmesi işlemleri Milli Mücadele sırasında mevcut uygulama devam ettirilmiş cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında çıkarılan köy kanununda köy imamlarıyla ilgili de bir düzenleme yapılmıştır. Kanunun dokuzuncu bölümü köy imamlarıyla ilgiliydi. Fatsa ve bağlı köylerine 1920 yılından itibaren atanan imamlar da 1924 yılında çıkarılan kanunun gerektirdiği vasıflara sahip kişilerden tayin edilmiştir. Köylerde boş bulunan camilere imamların seçimi halkın isteği veya imam adayının talebi, köy ihtiyar heyetinin görüşü ve değerlendirilmesi, müftülüğün tavsiyesi ve kaymakamın oluru ile yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fatsa, imam, köy kanunu, Ordu, ihtiyar heyeti

Makale Bilgisi:

Geliş: 2 Aralık 2020

Düzeltilme: 24 Aralık 2020

Kabul: 29 Aralık 2020

* Bu makale, VI. TURKCESS 2020 Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresinde (30 Ekim-01 Kasım 2020-İstanbul) sunulmuş bildirinin genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de ağır şartlara sahip Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır. Ardından Mustafa Kemal Atatürk'ün Anadolu'daki milli mücadele hareketini başlatmasıyla Ankara'da 23 Nisan 1920'de TBMM açılmıştır. 3 Mayıs 1920'de oluşturulan Bakanlar Kurulunda (İcra Vekilleri Heyeti) Umur-ı Şer'iyye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili olarak Mustafa Fehmi Efendi. (Gerçekler) görev yapmıştır. Şer'iye ve Evkaf Vekâleti dönemi 3 Mayıs 1920, 3 Mart 1924 tarihleri arasını kapsamıştır. Vekâlet'in taşra teşkilatı idari olarak sorumlusu vilayet müftüleri idi (Kuruluşundan Günümüze DİB..., 1999).

Sivas mebusu Mustafa Tâki Efendi 13 Mayıs 1920'de memleketin içinde bulunduğu din görevlisi ihtiyacını ve neler yapılması gerektiğini dile getiren bir önerge vermiştir. Önergede din adamı yetiştirilmesinin çaresine bakılmadığı durumda on beş yirmi sene sonra imam, hitap ve dini öğretecek kimsenin kalmayacağı, ortalığı cehaletin ve sapkınlığın kaplayacağı, İslam dini yerine misyonerlerin, Cizvitlerin, büyük paralar harcamadan amaçlarına ulaşacakları ifade edilmiştir. Böyle bir durumla karşılaşmamak için meclisin bu konuyu tartışması ve gereken tedbirleri alması talep edilmiştir. (Ayhan, 1999; Aras, 2010) Buradan, Osmanlı Devleti'nin son döneminde imam yetiştirilmesiyle ilgili politikaların da yetersiz olduğu çıkarılabilir. Çünkü iyi işleyen bir sistemde böyle bir konunun tartışılması söz konusu olamazdı.

29 Ekim 1923'te cumhuriyet ilanı ile birlikte idari ve teşkilat yapısında da bazı değişiklikler yapılmıştır. 3 Mart 1924'te Halifelik lağvedilmiş, Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş, Şer'iye Vekâleti'ni kapatılmış ve yerine Diyanet İşleri Reisliği'ni kurulmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medreseler kapatılmış tüm eğitim kurumları Maarif Vekâleti'ne bağlanmış yine bu Kanunu'na dayanarak Dâru'l Fünûn İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip Mektepleri açılmış, fakat öğrenci azlığı nedeniyle çok kısa bir süre sonra kapatılmıştır (Kuruluşundan Günümüze DİB...,1999).

18 Mart 1924'te kabul edilen, 7 Nisan 1924 tarihli ve 68 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 402 Sayılı Köy Kanunu "Din Görevlileri" ile ilgili maddeleri de içermektedir. O yıllarda "Din Görevlilerinin" köylerde veya mahallelerdeki camilere, mescitlere atanması, görevlendirilmeleri bu Kanunun açık direktifleri doğrultusunda yapılmıştır. Diyanet İşleri Reisliği'nin kurulmasından hemen sonra kabul edilen, uzun yıllar etkileri hissedilmiş, neredeyse her konudan bahseden ve çok geniş kapsamlı bir kanun olan, "Köy Kanunu" neredeyse tek başına bir köy anayasa gibidir. Kanunun birinci bölümünün 14. Maddesinde köyde bir mescit yapmak ve bu mescidin köy meydanının uygun bir tarafına yapmak, görevini köylünün yapacağı zorunlu işler arasında sayılmıştır. Kanunun 23. Maddesinde de köy imamı ile muallimi ihtiyar heyetinin azası olduğu kaydedilmiştir (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>).

Köy kanununun köy imamları ile ilgili düzenlemeleri dokuzuncu bölümün 83., 84., 85. ve 86. maddeleri ile yapılmıştır. Buna göre, köy imamları köy ihtiyar heyetinin seçimi/önerisi kaymakamlığın havalesi müftü ve sınav komisyon heyetinin sınavı ile tayin olunacaklardı. Kanunun çıktığı tarihten itibaren mevcut imamların yeniden prosedüre tabi tutulup görev yenilemeleri yapılacaktır. Kanun imam olarak görevlendirileceklerde aranan özellikleri de şu şekilde sıralamıştır. Kanuni temel şartları taşımaları yanında imam adaylarında ilmihal, amelierbaa ve kâfi derecede Türkiye coğrafyası, Türk ve İslam tarihi ve temel sağlık bilgilerini bilmek ve güzel yazı yazma özellikleri de aranmıştır. Köy imamlarının gelirleri ile ilgili de bu kanunun çıkmasına kadarki süreçte köy imamlarına ne veriliyorsa gene onun verileceği ve verilen şeylerin de ihtiyar heyeti aracılığıyla toplanacağı belirtilmiştir. İmamlar aynı zamanda ihtiyar heyeti üyesi konumunda olduklarından, kanuna göre bir köyde iki imam varsa bu halde ihtiyar heyetinde yer alacak imamı kaymakam seçecektir (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>).

Fatsa Kazası'nda İmamların Görevlendirilmesi

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Arşivi'nde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1928 tarih ve 051-1-21-21 numarasını taşıyan on üç sayfalık kayıtların incelenmesi sonucunda birçok önemli bilgiye ulaşılmıştır. İncelenen belgeler ışığında 1921-1931 yılları arasında Fatsa'ya bağlı 68 köy ile 23 mahalle tespit edilmiştir. Zaman içerisinde mahallelerinden bazıları da köy haline getirilmiş ve köy sayısı artmıştır. 1928 yılına gelindiğinde köy sayısı 78'e çıkmıştır. Araştırmaya konu olan tarihler arasında sadece bir köy hariç diğer köylerin tamamında cami olduğu, sadece bir mahallede

camii olduğu ve diğer mahallelerin geri kalanında mescit olduğu tespit edilmiştir (Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları, 1928).

Fatsa'nın 1918'deki Müslüman nüfusu 39.046 idi. 1927 sayımına göre nüfusu 20.813'ü erkek, 17.074'ü kadın olmak üzere 37.887 kişidir. 1935 yılında ise 22.315'i erkek, 25.271'i kadın olmak üzere 47.586 kişidir. Hal böyle iken Fatsa'daki cami ve mescitlerin nüfusa göre dağılımında 1918'deki nüfusun yarısının erkek nüfus olduğu düşünülürse ve geleneksel olarak camiye erkeklerin gideceği düşünülürse 214 kişiye bir cami veya mescit, 1927 sayımına göre 229 kişiye bir cami veya mescit, 1935 nüfus sayımına göre 245 kişiye bir cami veya mescit düştüğü görülmüştür. Yani Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Fatsa özelinde camilerin kapatılması gibi bir durumun yaşanmadığı, cami ve mescitlerin imamsız kalmamaları için de çalışıldığı anlaşılmıştır (Eren, 2019; Yılmaz, 2016; Baş, 2014).

Fatsa ve köylerinde imam görevlendirilmesine ilişkin olarak incelenen belgelerin ilki 15 Temmuz 1920 tarihine, son belge ise 1 Temmuz 1931 tarihine aittir. Belgeler on üç sayfalık bir defter şeklindedir. Belgelerde hangi köy veya mahalledeki cami veya mescide imam görevlendirildiği, bu imamların nasıl seçildiği, kimlik bilgileri, meslekteki deneyimleri gibi bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca sınavı yapan komisyonla ilgili bilgiler de yine bu belgelerde yer alır. Köy Kanunu'nun çıkarıldığı 1924 yılına kadar imam görevlendirilmesi ile ilgili işlemlerin, kanunla belirlenen mevzuata uygun yapıldığı görülmüştür. Bu tarihlerde de köy ihtiyar heyeti imam adayları arasından tavsiyede bulunmuş, bu kişiler sınava tabi tutulmuşlar ve bu şekilde görevlendirilmişlerdir. 18 Mart 1924'te Köy Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra da işlemler aynı şekilde yapılmıştır (BCA, 51 000 1 21 21, 1928,)

Belgeler incelendiğinde imam adaylarının durumları birkaç istisna hariç standart bir yazım şeklinin benimsendiği görülmüştür. Örneğin görevlendirilecek imamın daha önce aynı yerde görev yaptığı belirtilirken "... öteden beri imamet vazifesini ifa eden ...", "... bervech-i teamül öteden beri vazife-i imameti ifa etmekte olup ...", "... iki seneden beri vazife-i imamet ifa etmekte olduğuna ...", "... sinin-i vafireden beri vazife-i imameti bilfiil ifa etmekte olup ..." gibi ifadeler kullanılmıştır. Yine görevlendirilmesi istenilen imamla ilgili "...karyeyi mezkûrdan..." , "...karye-i mezkûre ahalisinden..." veya "Rize'nin Humrik Mahallesinden Bostanoğlu Hafız Mehmet efendinin..." ifadeleri kullanılarak imamın aynı köylü mü yoksa dışarıdan bir yerden mi olduğu da özellikle belirtilmiştir.

Yazışmalarda köyde tek imam adayının olması veya köyde imamlık yapacak yetkin bir kişinin bulunmaması durumunu belirtmek için de "... karyelerinde vazife-i mezkûreyi ifa edecek başka kimse bulunmadığına..." ifadesi kullanılmıştır.

Kaymakamlık aday kişinin dini açıdan yeterli olup olmadığını anlaşılması bakımından kişi ile ilgili evrakı müftülüğe havale eder müftülük köy kanunu gereğince dört üyeden oluşan komisyon oluşturur ve bu komisyonun yaptığı sınav sonucunda adayım imam olarak görevlendirildiğine dair karar verir. Bu durum belgeye "hey'et-i ihtiyâriye tarafından takdim ve makâm-ı kaymakâmiden havale buyurulan intihabnâme üzerine heyetimizce bil-imtihanı..." ifadeleriyle yansımıştır.

Köylerde görevlendirilecek imamlara yönelik yapılan sınavlar kimi zaman sözlü sınav kimin zaman yazılı sınav kimi zaman da hem sözlü hem yazılı sınav olarak yapılmıştır. Birkaç istisna dışında imamların tamamı sınava tabi tutulmuşlardır. Sınava tabi tutulmayan birkaç istisnai durumda da köyde imamlık yapacak kimsenin olmaması ve mevcut imamının sekiz sene civarı imamlık tecrübesinin olması ve ihtiyar heyetinin olumlu görüş bildirmesi söz konusu olmuştur. Ancak aynı durumda olup yine de sınava tabi tutulan imamların da olduğu görülmüştür.

Köylerde görev yapacak imamların sınavları için oluşturulan dört kişilik komisyonun 1920-1931 yılları arasında bir kişi hariç diğer üç kişinin aynı kişilerden olduğu görülmüştür. Sınavlar, bu tarih diliminde görev yapmış olan Fatsa Müftüsü Mehmet Sait Efendi başkanlığında Hafız Mehmet Efendi, Recep bin Hamdi Efendi ve Mehmet Emin Efendi'den oluşan bir komisyon tarafından yapılmıştır.

İman görevlendirmelerinde genelde aynı köyden olanlar tercih edilmiştir. Bunda hem o kişinin köy tarafından tanınıyor olmasının etkisi olmuştur. İmam adaylarının talebi, ihtiyar heyetlerinin olumlu görüşü ile belirlenme sürecine giren imamların görevlendirilme işlemlerinde, köyden imamlık yapabilecek yetkinlikte birinin olmaması durumunda önce yakın köylerden yoksa daha uzak yerlerden olan talepleri değerlendirilmiştir. Bu durumda da bu kişilerle ilgili ihtiyar heyetlerinin olumlu görüş bildirmeleri ve bu kişilere kefil olmaları söz konusu olmuştur. Ancak dışarıdan imam

görevlendirilmesinin çok tercih edilen bir durum olmadığı da belgelerden anlaşılmıştır. Daha çok köyün kendi içinden imam görevlendirilmesi tercih edilmiştir. Aşağıda bu köylerde imam olarak görevlendirilen kişilerin lakapları verilmiştir. Bu lakaplar bugün de buralarda kullanılmaktadır.

Belgelerden ilginç bilgilerden birisi de Fatsa Kazası'na bağlı köy ve mahallelerdeki cami ve mescitlerin içinde vakfiyesi olan tek cami bugün Korgan ilçesine bağlı Durali Mahallesi'ndeki cami idi.

1920-1931 yılları arasında Fatsa Müftülüğünün kayıtlarından Fatsa Kazası'nın köylerinde imam görevlendirilmesiyle ilgili incelenen 116 adet kayıttan elde edilen bilgiler aşağıdaki tabloda bir araya getirilmiş ve bilgilerin belirli bir düzen içinde görülmesi sağlanmıştır. Yer isimlerinin bugünkü karşılıklarının tespiti noktasında Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı, "Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları" adlı eser ile Yakup Arzu'nun "1003 Numaralı Fatsa Nüfus Defteri'nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi" adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

	Köyün Adı/Mahallesi	İmanın Lakabı	Baba Adı	Adı	Açıklama
1	Tevkür [Kumru Çatılı Mahallesi]	Haliloğulları	Hacı Hüseyin	Halil Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 15 Temmuz 1920'de yeniden görevlendirildi.
2	Findekse [Korgan Yenipınar Mahallesi]	Müftüoğulları	Hacı Mustafa Efendi	Ömer Lütfi Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 17 Temmuz 1920'de yeniden görevlendirildi.
3	Serkeş Ağcakise Muhacir [Kumru Ağcakese Mahallesi]	İsmailoğulları	Şerif	Said Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 23 Ekim 1920'de yeniden görevlendirildi.
4	Miri İslam /Kozmiri [Fatsa Beyceli Mahallesi]	Hatipoğulları	Abdurrahman	Abdülmecid Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 20 Aralık 1920'de yeniden görevlendirildi.
5	Tatarcık [Korgan Tatarcık Mahallesi]	Sufioğlu/Sofuoğlu		Mustafa Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 25 Aralık 1920'de yeniden görevlendirildi.
6	Miri /Kozarası	Sarıkadıoğulları	Abdullah	Kasım Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 30 Aralık 1920'de yeniden görevlendirildi.
7	Salihlü [Fatsa Salihli Mahallesi]		Dadyan	Hüsnü Efendi	31 Aralık 1920'de ilk defa görevlendirildi.
8	Kadıncık [Kumru Kadıncık Mahallesi]	Halilefendioğulları	Halil Efendi	Mahmut Mazhar Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 17 Şubat 1921'de yeniden görevlendirildi.
9	Çokdeğirmen [Kumru Eskiçokdeğirmen Mahallesi]	Hatipoğlu		Musa	Üç senedir burada görev yapıyordu. 17 Şubat 1921'de yeniden görevlendirildi.
10	Sayaca [Çatalpınar Ortaköy Mahallesi]	Tekinoğlu		Ahmet Efendi	17 Şubat 1921'de ilk defa görevlendirildi.
11	Karahamza Göçebe [Çatalpınar Karahamza Mahallesi]	Tekinoğlu		Mahmut Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 18 Şubat 1921'de yeniden görevlendirildi.

12	Kömerik /Mehmetli [Kumru Ayvalı Mahallesi]	Hasankadioğulları		Mahmut Niyazi Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 18 Şubat 1921’de yeniden görevlendirildi.
13	Merkez /Tekke	Kasapoğulları	Yusuf	Hafız Osman Efendi	Bir senedir burada görev yapıyordu. 6 Mart 1921’de yeniden görevlendirildi.
14	Batarı [Korgan Yukarı Yaylacık Mahallesi]	Kılıçoğulları	Hüseyin	Ali	Üç senedir burada görev yapıyordu. 16 Mart 1921’de yeniden görevlendirildi.
15	Fizme /Akınar	Karavelioğulları	Abdullah	Hacı Salih Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 16 Mart 1921’de yeniden görevlendirildi.
16	Fizme /Elmacık	Süleymanustaoğulları	Bayram	Süleyman	Üç senedir burada görev yapıyordu. 31 Mart 1921’de yeniden görevlendirildi.
17	Korgan /Dipköy [Korgan Dip Mahallesi]	Mollavelioğulları	Bekir Efendi	Ali Efendi	Sekiz senedir burada görev yapıyordu. 19 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
18	Çitlice [Korgan Çiftlice Mahallesi]	Hasankethüdaoğulları	Hasan	Şükrü	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 20 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
19	Çayırılan/Aşağı [Korgan Çayırkent Mahallesi]	Musaoğulları	Hüseyin	Mustafa Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 20 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
20	Yassıtaş [Fatsa Yassıtaş Mahallesi]	Alemdaroğulları	Süleyman	İsmail Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 22 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
21	Evkaf /Kaleönü [Fatsa Evkaf ve Ayazlı Mahalleleri]	Hacıhüseyinoğulları	Hacı Mustafa	Molla Mehmet	İki senedir burada görev yapıyordu. 22 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
22	Meşebükü /Yukarı [Fatsa Meşebükü Mahallesi]	Kethüdaoğulları	İbrahim	Süleyman Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 22 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
23	Bice-i Sagır/ Beyce-i Sagır (Fatsa Beyceli Mahallesi?)	Mollaoğulları	Hacı Kerim	Mehmet Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 23 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
24	Geci [Korgan Çamlı Mahallesi]	Çeküloğulları		İbrahim Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 24 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
25	Divani Muhacir [Kumru Eski Divan Mahallesi]	Ustaahmetoğlu		Süleyman Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 27 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
25	Geyikçeli [Fatsa Geyikçeli Mahallesi]	Kahvecioğulları	Tahir	Mevlüt	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 25 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
27	Mirşahbükü/Aşağı Fatsa Meşebükü Mahallesi]	Kadioğulları	Osman	Recep Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 27 Nisan 1921’de yeniden görevlendirildi.
28	Kovancılı [Ünye Kovancılı Mahallesi]	Lazoğulları	Mehmet	Abdullah Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 1 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.

29	Bozdağı [Ünye Üçpınarlar Mahallesi]	Şadioğulları	Mehmet Efendi	Hüseyin Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 1 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
30	Gebekise [Kumru Ortaca Mahallesi]	Kuruoğlu		Şakir Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 1 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
31	Kozpınar-ı Süfla Korgan Yukarı Kozpınarı Mahallesi]	Gönenlioğulları	Mehmet	Mustafa Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 1 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
32	Batarı-i Süfla /Aşağı Korgan Aşağı Yaylacık Mahallesi]	Kılıçoğulları	İsmail	Salih Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 4 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
33	Direklü /Dip [Gölköy Direkli Mahallesi]	Sarımehmetoğulları	Ali	Yusuf Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 5 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
34	Kuşnuvak [Kumru Akçadere Mahallesi]	Kuloğulları	Hüseyin	Mehmet Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 5 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
35	Demircilü [Kumru Demircilü Mahallesi]	Karagözoğulları	Hüseyin	Ali Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 5 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
36	Ergen /Çakallı [Kumru Eski Ergen Mahallesi]			Hacı Halil Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 12 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
37	Ergen Muhaciri	Tantaoğulları	Recep	Mevlüt Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 12 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
38	Güneycik [Kumru Güneycik Mah.allesi]	Göçeroğlu		Mustafa Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 12 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
39	Erikilü [Kumru Erikçeli Mahallesi]	Kulufluoğlu		Hasan Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 18 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
40	Ağcaalan /İshakoğlu [Kumru Ağcaalan Türk Mahallesi]	Ebcioğulları	Mahmut	Arif Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 21 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
41	Nefs-i Şerkeş [Kumru Yanlızdam Mahallesi]	Zenboluoğulları	Ahmet Efendi	Kazım Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 22 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
42	Duayeri [Fatsa Duayeri Mahallesi]	Şuvanzeoğulları	Hüseyin	Yusuf Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 22 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
43	Yassıtaş /Kanbarlı [Fatsa Yassıtaş Mahallesi]	Kanbaroğlu		İbrahim Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 30 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
44	Geçdin [Fatsa Örencik Mahallesi]	Demircioğulları	Osman	İsmail Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 30 Mayıs 1921’de yeniden görevlendirildi.
45	Gün Ali [1856 T.V.S’de Ünye’ye bağlı bir köy idi]	Kunbanoğlu		Mevlüt Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 14 Haziran 1921’de yeniden görevlendirildi.

46	Keşdere Ağçekise [Korgan Akçakese Mahallesi]	Çavuşoğulları	Osman	Ahmet Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 14 Haziran 1921’de yeniden görevlendirildi.
47	Fizme-i Ulya /Pelitli [Kumru Fizme Mahallesi]	Karahüseyinoğulları	Mehmet	Salih Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 29 Haziran 1921’de yeniden görevlendirildi.
48	Cacule (Cacile) [Fatsa Bucaklı Mahallesi]	Bostancıoğlu		Musa Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 29 Haziran 1921’de yeniden görevlendirildi.
49	Kökez?/Yunuzlu? [Fatsa Bahçeler Mahallesi]	Kunbanoğlu		İbrahim Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 18 Temmuz 1921’de yeniden görevlendirildi.
50	Gemenos /Uzunkırık [Korgan Yazıcı Mahallesi]	Mindiloğlu		Mustafa Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 25 Temmuz 1921’de yeniden görevlendirildi.
51	Hoy Muhacirin	Habazaoglu		Hacı Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 1 Ağustos 1921’de yeniden görevlendirildi.
52	Ağcaalan Muhacirin [Kumru Agcaalantürk Mahallesi]	Azizogulları	Ali	Hasan Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 6 Eylül 1921’de yeniden görevlendirildi.
53	Balı [Kumru Balı Mahallesi]	Celepoğulları	Mehmet	Murat Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 21 Eylül 1921’de yeniden görevlendirildi.
54	Aşağıtepe [Fatsa Aşağıtepe Mahallesi]	Eminoğulları	Mustafa	Mustafa Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 25 Eylül 1921’de yeniden görevlendirildi.
55	Yukarıtepe [Altınordu Yukarıtepe Mahallesi]	Beceloğulları	Hüseyin	Recep Efendi	16 Kasım 1921’de ilk defa görevlendirildi.
56	Hamalık [Fatsa Hamalık Mahallesi]	Kethüdaoğulları	Halil	Hasan Efendi [Meşebükü Köyündendir]	7 Aralık 1921’de ilk defa görevlendirildi. 2 Şubat 1924’te burada tekrar görevlendirildi.
57	Duayeri	İnoğulları	Halit Efendi	Ramiz Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 28 Aralık 1921’de yeniden görevlendirildi.
58	Karataş [Fatsa Karataş Mahallesi]	Alemdaroğulları		Süleyman Şaban Efendi	28 Aralık 1921’de ilk defa görevlendirildi.
59	Çaltumar-ı Ulya /Yukarı [Fatsa Yukarı Ardiç Mahallesi]	İstanbuluoğlu		Recep Efendi	İki senedir burada görev yapıyordu. 13 Ocak 1922’de yeniden görevlendirildi.
60	Hoy [Korgan Çiftlik Mahallesi]	Bayraktaroğlu	Mehmet	Hüseyin Efendi [Korgan Yazıcı Mahallesinden]	İki senedir burada görev yapıyordu. 24 Ocak 1922’de yeniden görevlendirildi.
61	Merkez/ Mustafa Kemal Paşa	Bostanoğlu		Hafız Mehmet Efendi [Rize’nin Çayeli İlçesinden]	24 Ocak 1922’de ilk defa görevlendirildi.

62	Göller [Çatalpınar Göller Mahallesi]		Abdullah	Musa	İki senedir burada görev yapıyordu. 24 Ocak 1922'de yeniden görevlendirildi.
63	Duman [Kumru Duman Mahallesi]	Kurtoğlu	Hasanoğlu	Abdurrahman Efendi	1916'dan beri burada görev yapıyordu. 6 Şubat 1922'de yeniden görevlendirildi.
64	Kozpınar-ı Ulya [Korgan Yukarı Kozpınarı Mahallesi]	Beyoğlu		Ali Efendi	1916'dan beri burada görev yapıyordu. 8 Şubat 1922'de yeniden görevlendirildi.
65	Fizme-i Süfla [Kumru Aşağı Damlalı Mahallesi]	Hüseyinbaşoğulları	Osman	İbrahim Efendi	1916'dan beri burada görev yapıyordu. 8 Şubat 1922'de yeniden görevlendirildi.
66	Kargucak /Divcilü [Fatsa Hatipli Mahallesi]	Köseoğulları	Mehmet	Ali Efendi	1916'dan beri burada görev yapıyordu. 9 Şubat 1922'de yeniden görevlendirildi.
67	Yazlık Muhaciri [Korgan Yazlık Mahallesi]	Hocaoğulları		Molla Ahmet	1916'dan beri burada görev yapıyordu. 9 Şubat 1922'de yeniden görevlendirildi.
68	Divani [Kumru Eski Divan Mahallesi]	Hatipoğulları	Hüseyin	Ramazan	1916'dan beri burada görev yapıyordu. 10 Şubat 1922'de yeniden görevlendirildi.
69	Geçdin		Ahmet	Salih Efendi	Demircioğlu İsmail Efendi'nin azledilmesi üzerine 16 Aralık 1923'te ilk defa görevlendirildi. 3 Ocak 1924'te mührünü aldı.
70	Kundan/ Pisil [Korgan Yeşilalan Mahallesi]	Subaşıoğlu		Ali Efendi [Subaşıoğlu Hüseyin Efendi'nin vefatı üzerine]	Subaşıoğlu Hüseyin Efendi'nin vefatı üzerine 2 Şubat 1924'te görevlendirildi.
71	Gökçelü [Kumru Gökçeli Mahallesi]	Çobanoğlu		Şaban Efendi	1 Ekim 1924'te ilk defa görevlendirildi.
72	Karaağaç [Kumru Karaağaç Mahallesi]	Sarioğlu	Hurşid	Ömer Efendi	8 Aralık 1924'te ilk defa görevlendirildi.
73	Çayıralan /Aşağı [Korgan Çayıralan Mahallesi]	Kaimoğulları	Mustafa	Nuri Efendi	Aynı yerde uzun süredir görev yapıyordu. 12 Aralık 1924'de görevlendirildi.
74	Erikcilü	Kulufluoğlu		Hasan Efendi	30 Ocak 1925'te yeniden görevlendirildi.
75	Karahamza	Mollaoğlu	Mehmet Şükrü	Mehmet Efendi	5 Nisan 1925'te ilk defa görevlendirildi.
76	Divani	Kırhüseyinoğlu	Hacı Veli	Hüseyin Efendi	5 Nisan 1925'te ilk defa görevlendirildi.
77	Gebekise [Kumru Ortaca Mahallesi]	Hocazade	Şefik Efendi	Hacı Tevfik Efendi	5 Nisan 1925'te ilk defa görevlendirildi.
79	Durali [Korgan Durali Mahallesi]	Keloğlu		Mustafa Efendi	3 Mayıs 1925'te ilk defa görevlendirildi.
80	Karakoyun /Hatip Korgan [Karakoyunlu Mahallesi]		Feyzullah Efendi	Yusuf Efendi	31 Mayıs 1925'te ilk defa görevlendirildi.

81	Kargucak [Korgan Kargucak Yaylası]	Hatipoğlu		Şükrü Efendi	17 Kasım 1925'te ilk defa görevlendirildi.
82	Ergen	Serikoğlu		Kadri Efendi	18 Kasım 1925'te ilk defa görevlendirildi.
83	Ergen Muhacir	Tantu/Tanta Oğlu		Mevlüt Efendi	18 Kasım 1925'te yeniden görevlendirildi.
84	Göynücek	Keçioğlu		Mustafa Efendi	18 Kasım 1925'te ilk defa görevlendirildi.
85	Mağdala(r) [Çatalpınar Kayatepe Mahallesi]	Durakoğlu		Ali Efendi	18 Kasım 1925'te ilk defa görevlendirildi.
86	Çöreği [Ünye Eski Kızılca Kilise Mahallesi]		Musa	Hacı Emrullah Efendi	18 Kasım 1925'te ilk defa görevlendirildi.
87	Derbent [Kumru Kaya Mahallesi]	Karaosmanoğlu		Mehmet Ali Efendi	18 Kasım 1925'te ilk defa görevlendirildi.
88	Evkaf	Bıyıkoglu		Dursun Efendi	18 Kasım 1925'te ilk defa görevlendirildi.
89	Kömerik	Hasankadıoğulları		Mahmut Niyazi Efendi	25 Kasım 1925'te yeniden görevlendirildi.
90	Gökçelü	Çobanoğlu		Şaban Efendi	25 Kasım 1925'te yeniden görevlendirildi.
91	Karaağaç	Sarioğlu	Hurşid	Ömer Efendi	25 Kasım 1925'te yeniden görevlendirildi.
92	Divani Muhacir	Ustaahmetoğlu		Süleyman Efendi	25 Kasım 1925'te yeniden görevlendirildi.
93	Gemenos	Bayraktaroğlu		Hüseyin	13 Mart 1926'te ilk defa görevlendirildi.
94	Geci	Çeküloğulları	Ali	İbrahim Efendi	13 Mart 1926'te yeniden görevlendirildi.
95	Gün Ali	Kunbanoğlu		Mevlüt Efendi	13 Mart 1926'te yeniden görevlendirildi.
96	Kökez?			Hasan Efendi	13 Mart 1926'te ilk defa görevlendirildi.
97	Bice-i Kebir [Fatsa Büyükköç Mahallesi]	Mollaoğulları		Mehmet Efendi	13 Mart 1926'te burada görevlendirildi.
98	Serkeş Ağcakise	İsmailoğulları		Said Efendi	13 Mart 1926'te yeniden görevlendirildi.
99	Göller	Tunuçoğlu		Süleyman Efendi	13 Mart 1926'te ilk defa görevlendirildi.
100	Sayaca	Tekinoğlu		Ahmet Efendi	13 Mart 1926'te yeniden görevlendirildi.
101	Yazlık Muhacir	Hocaoğulları	Süleyman	Ahmet Efendi	13 Mart 1926'te ilk defa görevlendirildi.
102	Cacule (Cacile)	Bostancıoğlu		Musa Efendi	13 Mart 1926'te yeniden görevlendirildi.
103	Kundan	Yaşoğlu		Osman Efendi	22 Nisan 1926'te ilk defa görevlendirildi.
104	Kolpar [Fatsa Tepeköy Mahallesi]		Mahmut	Ahmet Efendi	28 Nisan 1926'te ilk defa görevlendirildi.

105	Hıdırbeyli [Fatsa Hıdırbeyli Mahallesi]	Sofuoğlu		İsmail Efendi	28 Nisan 1926'te ilk defa görevlendirildi.
106	Miri/ Kozarası	Sarıkadıahmet	Said Efendi	Abdülhamid Efendi	28 Nisan 1926'te ilk defa görevlendirildi.
107	Ağcaalan	Kocamustafaoğulları	Ali Efendi	Şükrü Efendi	8 Haziran 1926'te ilk defa görevlendirildi.
108	Nefs-i Serkeş	Zindezade /Zenikzade		Mustafa	8 Haziran 1926'te ilk defa görevlendirildi.
109	Tekke [Kumru Tekke Mahallesi]	Odabaşıoğulları	Mehmet Ağa	Kazım Efendi	8 Haziran 1926'te ilk defa görevlendirildi.
110	Hoy	Mollavelioğulları	Bekir Efendi	Hüseyin Efendi	25 Ekim 1926'te ilk defa görevlendirildi.
111	Nefs-i Serkeş	Zindezade /Zenikzade		Ali	15 Kasım 1926'te ilk defa görevlendirildi.
112	Karacalar [Kumru Karacalar Mahallesi]	Halıoğlu	Said	Yusuf	15 Kasım 1926'te ilk defa görevlendirildi.
113	Fizme-i Süfla	Kızakoğulları	Ali	Abdülhamit Efendi	8 Nisan 1928'de ilk defa görevlendirildi.
114	Meşebükü/ Yukarı	Kethüdaoğulları	İbrahim	Süleyman Efendi	10 Haziran 1928'de yeniden görevlendirildi.
115	Geci	Göçosmanoğulları	Mevlüt	Salih Efendi	20 Haziran 1928'de ilk defa görevlendirildi.
116	Gemenos/ Uzunkırık	Mindiloğulları	Ahmet	Mahmut Efendi	Buradaki mescit tekrar inşa edildiği için ikinci kez 1 Temmuz 1931'de görevlendirildi.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin son dönemleri, TBMM Hükümeti dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti ilk on yılında Fatsa'nın köylerinde yer alan cami ve mescitler imamsız bırakılmamıştır. Bunun için gerek köy kanunu çerçevesinde köy ihtiyar heyetlerinin tavsiyesi, kaymakamlığın oluru ve müftülükte oluşturulan sınav heyetinin yaptığı sınav sonucunda başarılı olan imamlar köylerde görevlendirilmiştir. Köy imamları aynı zamanda köy ihtiyar heyetlerinin de doğal üyesi olduğundan, imamların devlet işlerinden anlamaları ve hayata dair temel bilgileri de bilmeleri istenmiştir. Köylerdeki cami ve mescitlerde görevlendirilen imamların çoğunun mümkün olduğu kadar aynı köyden olmasına ve köy halkıyla ve geniş olarak ahaliyle olumlu ilişkiler geliştirenler arasından seçilmesine dikkat edilmiştir. Yine arşiv belgelerinden anlaşıldığına göre Fatsa ve köylerinde cumhuriyetin ilk on yılında kapatılan cami ve mescide rastlanmamıştır. Bu çalışmanın sınırlarının sonu olan 1931 yılına ait kayıtlardan anlaşılmıştır ki, devlet köylerdeki camilere ve mahallelerdeki mescitleri imamsız bırakmamıştır. Zaman içinde köy adetlerinin artması veya köyde ikinci bir dini yapının ortaya çıkmasında da imam görevlendirilmesine gidildiği görülmüştür.

Kaynaklar

Arşiv

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Kitaplar

Ayhan, Halis, (1999), *Türkiye'de Din Eğitimi (1920-1998)*, İstanbul: Marmara Ü. İ.F Vakfı Yayınları,

Baş, Mithat, (2014), *Ordu Tarihi*, Ankara: Yason Yayınları

Kuruluşundan Günümüze DİB (Tarihçe, Teşkilat, Hizmet Ve Faaliyetler) (1924–1997), (1999), Ankara: DİB APK Daire Başkanlığı

Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları, Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti, Hilal Matbaası, Ankara, 1928

Makaleler

Şenol, Eren, (2019). Büyükşehir Statüsündeki İllerde Nüfusun Tespiti: Ordu İli Örneği, *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 17, (ss.53-63).

Yılmaz, Hadiye, (2016). Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamelerinde Ordu Vilayeti (1925-1927). *KARADENİZ*, S. 31, (ss.118-138)

Tezler

Aras, İbrahim, (2010), *Cumhuriyet Döneminde Din Görevlilerinin Yetiştirilmesi ve İstihdamı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Arzu, Yakup, (2018). "1003 Numaralı Fatsa Nüfus Defteri'nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

İnternet Kaynakları

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>

A BRIEF EVALUATION ON THE ASSIGNMENT OF IMAM IN FATSA AND ITS VILLAGES IN THE FIRST PERIOD OF THE REPUBLIC (1920-1931)

Burhan SAYILIR

ABSTRACT

Two factors have been very effective in villages that have lived an introverted life for centuries. The first of these was the village agha, the second was the village imam. The effect of these two factors is the result of an administration that lasted for centuries. Throughout history, peasants have learned the requirements of their religion from imams. Religious ties brought the inhabitants of the village closer to each other. With the opening of the Turkish Grand National Assembly in Ankara on April 23, 1920, the struggle for independence was initiated throughout the country, and people from all professions took part in this struggle. Clergymen also took part in this struggle. The current practice was continued during the National Struggle for the assignment of the Imams. After the declaration of the republic, a regulation was made regarding the village imams in the village law enacted in 1924. The ninth section of the law was about village imams. The imams who have been appointed to Fatsa and its villages since 1920 have also been appointed from among those who have the qualifications required by the law enacted in 1924. The selection of imams for the mosques in the villages was made with the request of the people or the request of the imam candidate, the opinion and evaluation of the village elders, the recommendation of the mufti and the approval of the district governor.

Keywords: Fatsa, imam, village law, Ordu, board of elders